

משרד הביטחון
אגף משפחות, הנצחה ומורשת
יחידת המוזיאונים

קירות מדברים ברשת

אגף משפחות,
הנצחה ומורשת -
יחידת המוזיאונים

גיליון מס' 6

ניסן ה'תשע"ט אפריל 2019

מכובדי כולם,

ערב פסח, יום הזיכרון ויום העצמאות תשע"ט, אנו מפרסמים את גיליון מס' 6 של "קירות מדברים" - ביטאון של יחידת המוזיאונים ואגף משפחות, הנצחה ומורשת.

כמו תמיד, "הקירות" מספרים הכול...

תנופת העשייה ביחידה ובמוזיאונים, בכל תחומי הפעילות המגוונים שלנו, נמשכה במהלך השנה החולפת ונמשכת ביתר שאת במהלך השנה הנוכחית. שיפור ושדרוג יכולותינו, באמצעים ובכלים העומדים לרשותנו, באו לידי ביטוי ב"קפיצת המדרגה" הבולטת בהיקף המבקרים שלנו, בכל המוזיאונים. בנוסף, הותנעו תהליכי עבודה לשדרוג המבנים והתצוגות בחמישה מהמוזיאונים שלנו.

מוזיאון "בתי האוסף לתולדות צה"ל" נסגר זמנית (בינואר 19), ואנו עמלים בימים אלו לפנות ולאחסן את כלל המוצגים שלו, תוך שמירה מרבית על חוקי שימור מוצגים. במקביל נמשכות ההכנות לבנייתו של המוזיאון החדש בלטרון בעוד כשנתיים. העבודה בעיצומה!!

העשייה והפעילות האדירה היום-יומית של כולנו מתאפשרת הודות להשקעה האדירה, תוך גילוי מסירות, אחריות ומקצועיות, של כלל העובדים והעובדות ביחידה, לרבות - חיילים וחיילות, בנות שירות לאומי ובני שירות לאומי, סטודנטים ומתנדבים. לכולכם תודה ענקית והערכת הגדולה והעמוקה!

אני מאחל לכולנו חג פסח ועצמאות שמה, נכבד ונוקיר את חללי מערכות ישראל ונפגעי פעולות האיבה - במהלך יום הזיכרון.

תודה גדולה לבני משפחות העובדים, התומכים ומפרגנים כל יום, תודה גדולה לקהל המבקרים הגדול שממשיך לפקוד את מוזיאוני המשרד ומביא אותנו תמיד לרצות להיות טובים יותר - לחדש ולהתחדש, איחולי להמשך עשייה פורייה ומוצלחת לכולנו.

שלומי מעין,

מנהל יחידת המוזיאונים

גיליון מס' 6

ניסן התשע"ט אפריל 2019

חברי מערכת:

ד"ר עפר בורד

יוסי קיסטר

חני שחר פישמן

שרה סויסה

רחל סילקו

טל גרינברג גוזלן

עריכה לשונית: רותי ונעם אור,

שירה מרמורשטיין

עיצוב גרפי: גרפיקה משהב"ט

מה בחוברת

עמ' 2-3	מוזיאון בית "השומר" יציאת מצרים באביב הציוני
עמ' 4	מוזיאון אסירי המחתרות עכו חג הפסח תש"ז בין חומות כלא עכו
עמ' 5	מוזיאון ההעפלה וחיל הים ע"ש דוד הכהן מעשה בשני תנינים
עמ' 6	מוזיאון בית הגדודים סיפורו של דגל
עמ' 7	מוזיאון ה"הגנה" ע"ש אליהו גולומב לא נותקה עוד השלשלת
עמ' 8	מוזיאון הפלמ"ח מפגש זיכרון בבית הפלמ"ח
עמ' 9-10	מוזיאון האצ"ל הקמת צבא הגנה לישראל (צה"ל)
עמ' 11	מוזיאון האצ"ל בתש"ח ע"ש עמיחי פאגלין (גידי) גלגולו של שופר
עמ' 12	מוזיאון לח"י ע"ש אברהם שטרן (יאיר) עמדת לח"י בנוגע להחלטת החלוקה בכ"ט בנובמבר
עמ' 13	מוזיאון אסירי המחתרות - ירושלים סימני כדורים ופגזים, עדות ממלחמת העצמאות במבנה מוזיאון אסירי המחתרות
עמ' 14	מפת מוזיאונים
עמ' 15	פרטי קשר מוזיאונים

הרוכבים בגליל צילום: לא ידוע, באדיבות ארכיון בית "השומר"

מוזיאון בית "השומר"

יציאת מצרים באביב הציוני

משועבד לאומה ריבונית. (אם כי עדיין מדובר בתקופה שבה כל שבת אחראי בעיקר על עצמו, ללא הנהגה ריכוזית ואחידה לכל השבטים).

באופן מרגש ניתן לראות תהליך דומה לקורותיהם של בני ישראל, גם בראשית הציונות בכלל, ובתולדות ארגון "השומר" בפרט: כפי שבני ישראל חיו תחת שלטון זר בתנאי שעבוד וגזירות, כך חי גם העם היהודי בגולה תחת שלטון זר, כשהוא סובל מאנטישמיות, גזירות מגבילות, ופרעות אלימות.

שלא כמו בני ישראל, שכרעו תחת השלטון המשעבד והמתעלל, אנשי "השומר" עצמם היו שותפים בארגוני הגנה בעריהם: הומל, פולטבה, וילנה, אודסה ועוד, ומתוך חוויה זו, של לקיחת אחריות על חייהם שמו פעמיהם לכיוון ארץ ישראל.

גם לאנשי "השומר" הייתה הנהגה שהורכבה לא מאדם אחד אלא מכמה אנשים, שהיוו את הגוף שנקרא "ועד". הבולטים שבהם היו ישראל שוחט, ישראל גלעדי ומנדל פורטוגלי. מדובר בחלוצים אידיאליסטים וסוציאליסטים שהגיעו לארץ ישראל, אלא מארצות מזרח אירופה, ולא קיבלו הנחיות מיישנות עליונה או אלוהית, אלא פעלו בכוחות עצמם על פי רעיונותיהם שנגעו לעם ישראל כולו.

כבני ישראל בשעתם, גם אנשי "השומר" חוו קשיים גדולים ורבים לאורך שנות פעילותם: רעב ומחסור היו מנת חלקם היומית. שבטים מקומיים ניסו להתנכל להם שעה שהיו במשימות השמירה שלקחו על עצמם, אך למרות כל זאת, ובניגוד לבני ישראל בזמנם, הם המשיכו להחזיק במטרות-העל שלהם מתוך אמונה בדרכם הציונית. אנשי "השומר" עברו גם הם תקופת נדודים לא פשוטה: השומרים היו נודדים ממקום למקום על פי משימות השמירה שאליהן נשלחו. לא היה להם בית קבע או פינה בטוחה ויציבה להניח בה את ראשם, והיו גם כאלה שנאלצו לנדוד עם משפחותיהם וילדיהם ברחבי הארץ, כשהם מקבלים על עצמם את עוליה של שליחות ואת דינה של "תורת הציונות".

עונת האביב כבר מורגשת בפתח, העצים מלבלבים, הפרחים פורחים וריח של התחדשות נישא באוויר.

הצמחייה, שמתעוררת לאחר תקופה של קור ושל התכנסות באדמה, מותחת את אט את גבעוליה אל עבר השמש הזורחת, מצמיחה עליה וניצנים, וקוראת גם לנו, בני האדם, לצאת ולממש את כל מה שהיה חבו ומוסתר בתוכנו, בתקופת החורף בפרט, ואולי, בזמן האחרון בכלל.

השינוי הזה שבין חורף לאביב בין הסתגרות וצמצום - לפריחה והתרחבות, מתאים ממש לסיפור "יציאת מצרים", שבו אנו מדברים בחג הפסח, הוא חג האביב.

עם ישראל שהה במצרים כארבע-מאות שנה, תחת חוקי שעבוד נוקשים. צאצאיהם של יעקב אבינו ושנים-עשר בניו אשר ירדו למצרים חיו תחת השלטון המצרי הנוקשה, שהשאיר אותם כלואים באזור סגור, בתנאי חיים מגבילים ביותר. למזלם הגדול קם להם מנהיג, שהאלוהים בחר בו, והוא פעל על פי הוראותיו. משה רבנו הוא האיש שהוציא את בני ישראל באותות ובמופתים, משעבוד במצרים, לעבר חיים עצמאיים בארץ ישראל.

תחילת דרכם הייתה רצופה במכשולים: הם נדדו במדבר שנים ארוכות, חוו תקופות של רעב וצמא, הותקפו בידי שבטי המדבר החזקים מהם, ולפרקים גם לא האמינו במשה ובדרכו, ובאלוהים שמנחה אותו.

לבסוף, לאחר שנים שבהן הנהיג את בני ישראל בדרכם, נפרד משה מהעם ולא זכה להיכנס לארץ המובטחת.

משה הוריש את תפקידו ליהושע - איש צבא בתפקידו, והוא זה שהנחיל את הארץ לבני ישראל. בארץ ישראל מתיישבים בני העם לפי שבטים, ולאט לאט יוצרים התיישבות של קבע המבוססת על חקלאות. הם מנהלים אורח חיים עצמאי, מקיימים את עצמם, ולמעשה מגשימים את חזון ההגעה לארץ ומשלימים את תהליך היציאה מעבודות לחירות, מעם

אנשי "השומר", כיהושע בן נון בזמנו, היו אנשים שלימדו את עצמם אסטרטגיות צבאיות ועסקו בהגנה על בני עמם לצד התיישבות ועבודה עברית. ואכן, במהלך השנים, שמו אנשי "השומר" את פעמיהם להתיישבות של קבע. בגליל התחתון, ומאוחר יותר גם בגליל העליון, למדו אנשי "השומר" לאחוז במחרשה ולקיים יישובי קבע חקלאיים. כבני ישראל בתקופתם יצרו גם אנשי "השומר" בסיס איתן לדורות הבאים אחריהם, והתוו דרך אמיצה ומלאת שאר רוח לקראת מדינה ריבונית, העתידה לקום בארץ ישראל.

חלקם, כמשה רבנו, לא זכו ליהנות מפרי עמלם. היו שנפלו על משמרתם, מתו ממחלות או נכנעו לקשיי העולם הזה.

כפי שאנו מספרים את סיפור "יציאת מצרים" בהגדה מדי שנה בשנה, כך אנו שבים ומדברים בתעוזתם של אנשי "השומר" ובחזונם. בזכות אנשים אלה, שהתעקשו לממש את רעיונותיהם הנשגבים, שלא נכנעו למכשולים שעמדו בדרכם וראו בציונות אידיאל שיש להגשימו כמו ידיהם, אנו זוכים לשבת בטח בארצנו, אותה ארץ שאליה הגיעו בזמנו גם בני ישראל, הארץ שזוכה לבלבוב ולפריחה בתקופת האביב ובכל עונות השנה.

מי ייתן ונהיה ראויים לפועלם!

כתבה: בת ארז יוגב

צילום: אברהם סוסקין באדיבות ארכיון בית "השומר"

הנכם מוזמנים בחופשת הפסח
למוזיאון בית "השומר", לעבור
הדרכה המבוססת על ההשוואה
בין "יציאת מצרים"
לסיפור אנשי "השומר".
בואו לחוות את התעוררות
הציונות בעקבות השומרים!
להתראות במוזיאון!

מוזיאון אסירי המחתרות עכו

חג הפסח תש"ז בין חומות כלא עכו

ממנו להבין כי מדובר בחומר נפץ וכך הצליח צבי להעביר את הפחיות פנימה למטבח היהודי.

האירוע השני התרחש ביום האחרון של פסח, תחת עינם הפקוחה של הבריטים. עמיחי פאגלין ("גידיו"), שהיה קצין המבצעים של האצ"ל, הגיע לבקר בכלא עכו כדי לערוך סיור מוקדם באזור לפני פעולת הפריצה. איתן לבני, שהיה אסיר באותה העת, הבחין בו מעבר לחומת הביקורים, סימן לכיוון החלונות וקרא לו ברוסית "תסתכל".

הפריצה התרחשה כחודש לאחר מכן, בארבעה במאי 1947. כוח של אנשי האצ"ל פוצץ מבחוץ את החלונות במסדרון השומרים הדרומי, והאסירים עצמם פוצצו את השערים המובילים אל המסדרון באמצעות חומרי הנפץ שהוגנו אליהם.

בפריצה לקחו חלק 41 אסירים. בסה"כ הצליחו להימלט מן הכלא 27 אסירים (20 אנשי אצ"ל ו-7 אנשי לח"י). 8 מן הבורחים נתפסו (חלקם פצועים) וכן נתפסו 5 מהכוח הפורץ, שלושה מהם (אנשי אצ"ל) נידונו למוות והועלו לגרדום בכלא עכו. בקרב שהתפתח מחוץ לתחומי הכלא, מול כוחות משטרה וצבא בריטיים שנחלצו לעצור את הבריחה נהרגו שלושה מאנשי הכוח הפורץ ושישה מהבורחים.

כתבו: ברכה גנץ, חיה יזרסקי ואליה אמסלם.

בחודש ניסן תש"ז, 1947, ישבו בכלא עכו 86 אסירי מחתרות - 22 חברי לח"י, 60 חברי האצ"ל ו-4 חברי ה"הגנה".

מרגע שנאסרו חברי האצ"ל ולח"י אחד היה חלומם: לפרוץ את חומות עכו הבצורות! חלום זה, מעבר להיותו חלום של שחרור אישי, היה חלק בלתי נפרד ממאבקם בבריטים. לוחמי המחתרות האמינו כי פעולה מעין זו תפגע ביוקרתו של השלטון הבריטי בארץ ישראל.

בפסח תש"ז התרחשו שני אירועים משמעותיים בהכנות לקראת פריצת כלא עכו. בימי החג התאפשרו ביקורי משפחות של האסירים, והמבקרים הורשו להביא להם דברי מאכל. בשבת של חול המועד פסח תש"ז הוברחו לכלא חומרי נפץ, פתילי השהיה ונפצים בתוך פחי שמן וקופסאות ריבה. אולם דווקא בפעם הזאת נבדק האוכל בקפדנות יתירה. כשהגיע הסרגנט אל פחיות הריבה הוא שלף דוקרן ברזל, הכניס אותו לתוך הפחית ובדק את תכולתה. כששלף הסרגנט את הדוקרן הופתע צבי פרוסק (אסיר האצ"ל), שעמד סמוך אליו, לראות על קצה המוט חומר שחור ובלתי מזוהה... היה זה נר גלניט (חומר נפץ) שנדבק לדוקרן. צבי, שלא היה בסוד התוכנית, הבין כי זה משהו לא חוקי, אלתר תגובה ואמר לסרגנט הנוכח, שזו פשוט ריבה שהתקשתה. עפ"י עדותו של יוסקה נחמיאס, הסרגנט לא הסתפק בתשובתו של צבי, טעם מהחומר השחור, עיווה את פניו ממרירותו וסינן, "אם זה מה שהיהודים של הארורים רוצים לאכול שיִעָרַב להם". שנאתו של הסרגנט ליהודים מנעה

מוזיאון ההעפלה וחיל הים ע"ש דוד הכהן

מעשה בשני תנינים

תנין הילד במדי חיל הים

בגיליון הקודם ציינו שישים שנה להקמת שיטת הצוללות בחיל הים הישראלי. הצוללת הישראלית הראשונה הייתה בעברה צוללת בריטית מדגם S, שהושקה בשנת 1945 ונקראה H.M.S Springer. בשנת 1958 רכש אותה חיל הים הישראלי והיא זכתה לשם אח"י תנין צ-71. במהלך שנת 1959 הונף נס השירות הפעיל על הצוללת, שלראשונה יצאה אל הים תחת דגל ישראל. התנין השני שעליו נספר הגיע לבקר במוזיאון לפני כמה חודשים. אותו תנין הוא אדם שנולד כאשר הגיעה הצוללת אח"י תנין ארצה. הוריו של תנין התרגשו מאוד עם כניסתן של הצוללות הראשונות לשירות בחיל הים ולכן בחרו לבנם את שמו המיוחד.

תנין מסר לידינו תמונה שלו כילד מחופש לחובל האוחז בסמל הצוללת תנין, וכן עלון למבקר בצוללת עם הקדשה אישית של יוסל'ה דרור, מפקדה של שיטת הצוללות.

אומרים ששמו של אדם מעיד על עיסוקיו ומעשיו. ואכן, כחייל שירת תנין בחיל הים בפלגת הדבורים.

ואם תרצו לשמוע עוד על צוללות אתם מוזמנים בפסח הקרוב "לצלול" איתנו אל עברה של שיטת הצוללות ולהשתתף בפעילות ייחודית לילדים ולמשפחות.

כתבה: טל גרינברג גוזלן

עלון למבקר בצוללת

מוזיאון בית הגדודים

סיפורו של דגל

באחד המכתבים שכתב מיקי לרות הוא מתאר אירוע מיוחד שבו אושר לגדוד להניף את הדגל:

"...ואת יודעת לאן אנחנו נוסעים? לא לגרמניה! לבלגיה... אפילו את הדרך סידרו ככה שחם ושלוש לא נהיה יותר מרק כמה שעות על אדמת גרמניה..."

הכל כבר ארוז ועמוס על המכוניות. התקבלה רשות להניף על המכונית הראשונה של השיירה את הדגל הלאומי!

...כנראה אבל לגדוד אפילו הדגל הזה איננו.

כי בסוף אלי בא הקצין המוביל את השיירה שלנו, וממני הלווה את הדגל. ככה באמת היסטורי יהיה."

מתוך תצוגת מוזיאון בית הגדודים

מתנדבי היישוב היהודי בארץ ישראל לצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה ביקשו להבליט, במהלך שירותם, את הייחוד הלאומי שלהם בתוך המסגרת הזרה שבה שירתו. בין השאר הם דיברו עברית ונאבקו לשאת על מדיהם סמלים לאומיים-יהודיים.

המאבק העיקרי על הזהות הלאומית של היחידות העבריות התמקד בדרישה להניף את דגל הלאום בבסיסים שבהם שירתו.

מראשית ההתנדבות לצבא הבריטי התפתח נוהג בלתי רשמי, שלפיו העניקו נציגי מוסדות היישוב היהודי בארץ ישראל דגל לאומי ליחידה קודם לציאתה את הארץ. כאשר גילו זאת הבריטים הם הוציאו הוראה שלפיה אסור לאזרחים להעניק דגלים ליחידות צבאיות. בתחילה היה איסור זה קיים רק בארץ ישראל, אך בהמשך אסרו את הנפת הדגל הלאומי בכל מקום משום שהתנגדו להפיכת היחידות העבריות לצבא יהודי.

במשך כל שנות המלחמה ניסו החיילים הארצישראלים ביחידות השונות להניף את הדגל הלאומי למרות האיסור של הבריטים.

בשני מקרים יוצאי דופן הניפו החיילים דגל אשר מוצג כיום במוזיאון בית הגדודים.

דגל זה היה שייך לחייל מיקי בן שלום.

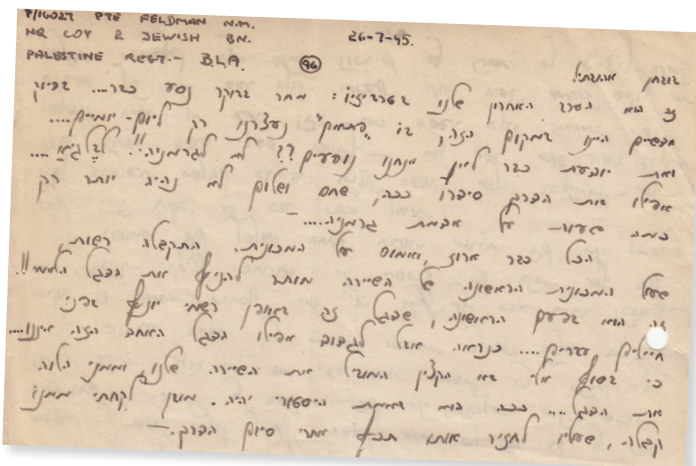
מיקי נולד בהונגריה ועלה לארץ ישראל בשנת 1940 כשהיה בן 23. במזוודתו הביא עמו את דגל הלאום. לאחר שנת לימודים כסטודנט התגייס לצבא הבריטי לגדוד השני של הרגימנט הארץ ישראלי.

עם גיוסו לקח עמו מיקי את הדגל והגיע איתו לבנג'י, לוב. שם מרדו חיילי הגדוד השני בבריטים בדרישה לאשר להם להניף את הדגל. כחלק מהמרד הונף הדגל של מיקי ביחד עם דגלים נוספים.

במהלך שירותו בצבא הבריטי פגש מיקי את רות, ששירתה כחובשת בחיל העזר לנשים (ATS), והם נישאו. כיוון ששירתו במקומות שונים הם שמרו על הקשר הזוגי באמצעות חליפת מכתבים, והקפידו לכתוב כל יום מכתב זה לזה (ישנם יותר מ-1,600 מכתבים).

עם הקמת החטיבה היהודית הלוחמת - הח"ל ("הבריגדה"), היה מיקי לאחד מחייליה.

בתום מלחמת העולם השנייה שהתה הבריגדה בצפון איטליה, שם הקימה בטרוריוז מתנה פליטים שבו הם סייעו לניצולי השואה מהמדינות השכנות. ביולי 1945 קיבלה הבריגדה פקודה לנסוע לבלגיה.

באירוע היסטורי ומרגש זה הונף דגל הלאום על המכונית הראשונה בשיירה של הבריגדה היהודית שנסעה ברחבי גרמניה כמה חודשים בלבד לאחר תום מלחמת העולם השנייה.

לפני שנים אחדות מסרו רות בן שלום וילדיה העתקים מהמכתבים, תצלומים, וגם את הדגל למוזיאון בית הגדודים.

הדגל מוצג בתצוגת המוזיאון.

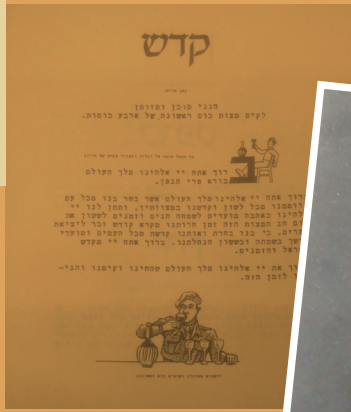
מקורות:

יואב גלבר, תולדות ההתנדבות, כרך שני - המאבק לצבא עברי, ירושלים תשמ"א.

כתבה: ברכת עובדיה

צילום: מיקי ורות בן-שלום

מוזיאון ה"הגנה" ע"ש אליהו גולומב

לא נותקה עוד השלשלת

בשיאה של מלחמת העולם השנייה נחל הצבא הבריטי שורת מפלות באי כרתים, יוון, ובמדבר המערבי. בקרבות אלה נלקחו בשבי האויב שתי פלוגות מיפוי מאומנות. מדובר היה במכה קשה, שכן הקמתה והכשרתה של פלוגה מקצועית כזו בצבא הבריטי נמשכה למעלה משלוש שנים. בחפשמ אחר פתרון מהיר יותר, פנו נציגי הצבא הבריטי אל הסוכנות היהודית בבקשה לגייס מקרב בעלי המקצוע היהודים בארץ מספר מספק של בעלי הכשרה מתאימה, אשר יוכלו לצאת לפעולה כפלוגת מיפוי עברית לאחר תקופת הכשרה מקוצרת של כחצי שנה.

כך החל סיפורה של פלוגת מדידה מס' 524, שביצעה משימות מיפוי ומדידות חיוניות ותרמה רבות למאמץ המלחמתי הבריטי.

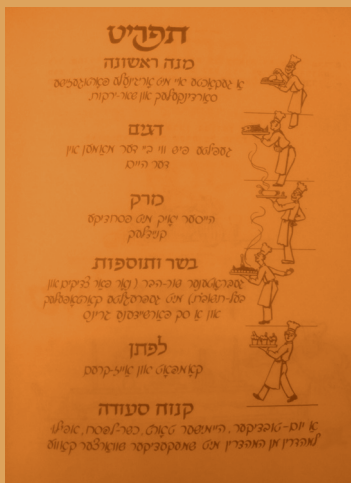
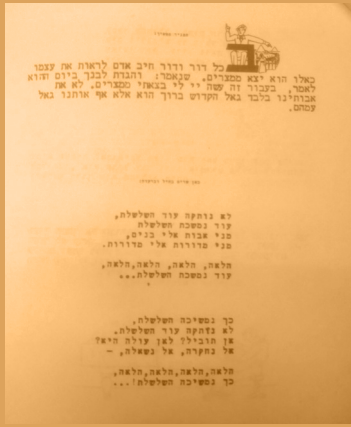
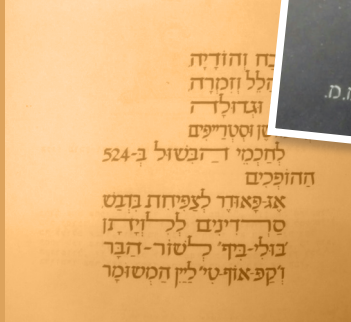
הפלוגה, שפעלה בין השנים 1942 ו-1946, כללה אנשי מקצוע מימונים, שחלקם התגלו גם כאומנים מוכשרים. אחד מתוצריה היצירתיים המרשימים ביותר של הפלוגה הוא הגדת פסח שנוצרה במהלך שהות הפלוגה באיטליה בשנת 1946, עת פגשו בניצולי השואה. ההגדה נשמרת בימים אלה בארכיון לתולדות ה"הגנה".

מספר ארווין אופנברגר, מחיילי הפלוגה:

"...בינינו לבין עצמנו הקפדנו לחגוג תמיד את חגי ישראל, כמנהגנו בארץ... חג הפסח היה גולת הכותרת של חגי השנה ובפנינו עמדה הבעיה איך לערוך 'הגדה' שתספק כל אחד ואחד מאיתנו, גם את שומרי המצוות וגם את חברי 'השומר הצעיר'. לשם כך הקמנו ועדה שהיו חברים בה חבר דתי אחד, חבר מסורתי וחבר חילוני. המלאכה עלתה במאמצים וחייבה סובלנות הדדית, אבל לבסוף עלה בידנו לערוך הגדה שתענה על כל הצרכים. ברכות, במובן המקובל, לא נאמרו בה, אלא ב'קידוש' שבתחילת הסדר. מצד שני, נכללו בה כל מנהגי הסדר כהלכתם, על פי המסורת... כל אחד מן המסובים מצא בהגדה דבר אחד לפחות שדיבר אל ליבו שלו.

"...ליל הסדר תש"ו (1946), שאותו חגגנו באיטליה, היה יום חג מיוחד במינו. בפעם הראשונה ישבו איתנו בניצולי השואה, כיהודים חופשיים, ליד שולחן הסדר. במובן מסוים הייתה חוויה זו גולת הכותרת של מאמצי היחידות הארץ ישראליות המוצבות באירופה למען פליטי מחנות המוות. מטרתה של פעולה זו, אשר אורגנה כולה ע"י ה'הגנה', הייתה להביא לידי מה שכונה 'עלייה ב'; אותה עלייה בלתי לגאלית לארץ ישראל על אפו וחמתו של הממשל".

כתב: אלכס בוקסר

מתוך: מפגש הזיכרון בבית הפלמ"ח, ה'תשע"ח

זאב לכיש מנהל את הטקס פעם אחרונה כמנהל המוזיאון

מפגש זיכרון בבית הפלמ"ח

זהו מפגש זיכרון אינטימי ומשפחתי המעלה את זכרם של אלה שאינם, של מי שלחמו, וכן את הזיכרונות האישיים, השירים והסיפורים שליוו את הפלמ"ח בנתיבי הקרבות, ולא פסחו על דורות ההמשך.

בכל שנה נבחר נושא מרכזי שבו עוסק המפגש, ואליו גם נקשרים השירים, הקטעים והסיפורים שמספרים הפלמ"חניקים.

המפגש מתקיים בהובלה משותפת של צוות המוזיאון ונציגי שכבת שנת השירות של תנועת "המחנות העולים". מגיעים אליו כלל חברי התנועה הבוגרים, דור ההמשך של הפלמ"ח, המשפחות, הילדים, הנכדים, צוות בית הפלמ"ח הנוכחי ולדורותיו, וידידי הבית.

יחד מתכנסים לאירוע מרגש הנוגע בכל אחת ואחד מן המשתתפים, מהול בצחוק ובכי, מפגש אשר זוכר את הקרבות אשר עברו, ותמיד, תמיד מחפש את המחר.

כתבה: נגה גרזון

השנה יתקיים הטקס בסימן
"היום שאחרי הקרב -
70 שנה לסיום מלחמת העצמאות"

יום רביעי, ג' באייר ה'תשע"ט, 8 במאי 2019, בשעה 17:00.

כולם מוזמנים!

"והוא זוכר את הקרבות אשר עבר, אבל עם ערב,
טרם קרב שוב יחדש - תמיד, תמיד הוא מחפש
את המחר." חיים חפר

יום הזיכרון בבית הפלמ"ח הוא יום מקודש. 1187 חברי פלמ"ח נפלו במלחמת העצמאות. רבים אחרים שכלו את בניהם במלחמות האחרות. אין חבורה שהשכול לא פגע בה.

את תרבות הזיכרון של הפלמ"ח מאפיין האיפוק - לא בוכים. לא סופדים. כשרוצים להזכיר מישהו - מספרים. מי היה, באילו קרבות לחם, מעשה קונדס שעשה וכו'. בהתכנסות כזו של "חברים מספרים" העצב עשוי להיות מאוד מצחיק.

במתכונת הזו יתקיים כבכל שנה "מפגש רעים" בבית הפלמ"ח במוצאי יום הזיכרון, רגע לפני חגיגות יום העצמאות.

מפגש זה, המתרחש בין השמשות, בין עצב לשמחה, בין האתמול למחר, בין ההיסטוריה לעתיד, הוא מסורת המתקיימת כבר קרוב ל-20 שנה.

ברחבת בית הפלמ"ח יושבים יחד על מחצלות דור הוותיקים עם דור הבנים, והדור הצעיר סביבם ולמרגלותיהם.

מוזיאון האצ"ל

הקמת צבא הגנה לישראל (צה"ל)

פרק אחרון בתולדות ה"הגנה" או פרק ראשון בהקמת צה"ל

בבן-גוריון תמך גם רא"ל **יעקב דורי**, רמטכ"ל ה"הגנה", שהיה הרמטכ"ל הראשון של צה"ל. בניגוד למחליפו ידן, הדגיש רא"ל דורי כי קשה לציין יום מסוים שבו ניתן להכריז: "מת ארגון ה'הגנה' - יחי צה"ל!"

מפקד האצ"ל מנחם בגין, במסדר פרידה מחיילי האצ"ל בירושלים
ערב התגייסותם לצה"ל (ספטמבר 1948) (באדיבות: מכון דבוסניסקי, תל-אביב)

לגבי שילובו של הארגון הצבאי הלאומי (אצ"ל) בצה"ל, ניתן לקבוע כי תחילת הדרך נעשתה ביום השני למערכה של האצ"ל בחזית יפו במלחמת העצמאות, יום שני, ב' חול המועד פסח תש"ח (26 באפריל 1948). יממה קודם לכן פתח האצ"ל במתקפה על יפו ללא כל תיאום עם ה"הגנה". מטרת האצ"ל הייתה לכבוש את העיר הערבית הגדולה ביותר בארץ ישראל, שלפי ההמלצות של האומות המאוחדות מיום כ"ט [29] בנובמבר 1947 אמורה הייתה להיות מובלעת ערבית בתוך המדינה היהודית, וכן לשתק את מקורות האש של האויב. בתחילה ניסתה ה"הגנה" לשבש את פעילות האצ"ל שלא הייתה מתואמת עמה מראש, ואף הייתה בניגוד למדיניותה של הנהגת היישוב. ראשיה האשימו את האצ"ל שזו הפגנת כוח מסוכנת. משחק באש. מפקדת ה"הגנה" פרסמה הודעה לעיתונות בזו הלשון: "האצ"ל ריכז כוחות מכל הארץ ולפי התכונה של האצ"ל ברחובות תל-אביב נתקבל הרושם שיותר משהתכוון לרחוב בוסטרס ביפו, התכוון לרחוב אלנבי בתל-אביב". גם דוברי לוחמי חירות ישראל (לח"י), שארגונם לא שותף כלל באותה מערכה, השמיעו דברי ביקורת והסתייגויות מאותה פעולה. נדמה היה כי היחסים בין שני הארגונים, ה"הגנה" והאצ"ל, שוב בשפל. אולם ביום השני למערכה, 26 באפריל, נפגשו בדירתו של **דוד צבי פנקס**, חבר מועצת עיריית תל-אביב מטעם המזרחי, מפקד האצ"ל **מנחם בגין**, וראש מטה האצ"ל **חיים לנדאו**, עם נציגי ה"הגנה", ראש המפקדה הארצית (רמ"א) **ישראל גלילי**, וקצין המבצעים **יגאל ידן**, כדי לתאם את פעולות שני הארגונים בגזרות השונות של העיר. זה היה המפגש הראשון בין בגין לבין ידן. לימים יכהן ידן כמ"מ ראש הממשלה בגין והשר הממונה על פרויקט שיקום השכונות בממשלתו הראשונה וזכה להכירו מקרוב ולהוקירו. אולם כפי שהתנגד לפרשנותו של בן-

ביום 25 בנובמבר 1982 נשא רא"ל (מיל) פרופ' **יגאל ידן**, מי שהיה הרמטכ"ל השני של צה"ל וראש אגף מבצעים במטכ"ל במלחמת העצמאות, הרצאה על "היסטוריה וסילופי היסטוריה". ההרצאה הייתה במסגרת יום עיון שנערך במכון ישראל גלילי לחקר כוח המגן, יד טבנקין, אפעל, על הנושא: הערכות ה"הגנה" לקראת מלחמת העצמאות. הנחה את הדיון **ישראל גלילי**, מי שהיה רמ"א ה"הגנה", ח"כ מטעם מפ"ם, אחדות העבודה-פועלי ציון, המערך והעבודה, ושר בממשלות ישראל. פרופ' ידן מיקד את דבריו בוויכוח שהעלה ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון **דוד בן-גוריון** בשאלת הקמתו של צה"ל - צבא הגנה לישראל. האם צה"ל היה המשך לארגון ה"הגנה", שהיה ארגון מחתרתי, או שמא יצירה של צבא סדיר ממלכתי.

ועל מה היה הוויכוח?

בספר תולדות מלחמת הקוממיות שיצא לאור בשנת 1959 בהוצאת "מערכות", כספר רשמי של ענף ההיסטוריה בצה"ל, כתב ראש הממשלה ושר הביטחון בן-גוריון בהקדמה את המשפט הבא: "**צבא הגנה לישראל לא היה המשך של ה'הגנה', אלא גילוי מחודש של הכוח הריבוני מימי יהודה וישראל!**" את הנושא הזה העלה בן-גוריון שנה קודם לכן ב-1958. לדבריו, "**מלחמת הקוממיות**" - כך נהג לכנות את מלחמת העצמאות - "**לא הייתה פרק אחרון בתולדות ה'הגנה', אלא פרק ראשון בתקופה החדשה של תולדות המולדת והאומה. אם כי נכון לציין שצה"ל, כמו מדינת ישראל, לא קמו יש מאין. וזה נכון גם לגבי מדינת ישראל שלא הייתה המשך של הוועד הלאומי, אלא הוויה היסטורית חדשה שחטרנו 1835 שנים, מימי תבוסת בר-כוכב ... כך גם צבא הגנה לישראל לא היה המשך של ה'הגנה', אלא גילוי מחודש של הכוח הריבוני העברי מימי מלכות יהודה וישראל.**"

ואילו רא"ל (מיל) פרופ' ידן עומד על קיומו של רצף היסטורי בין ה"הגנה" לצה"ל. לדבריו, ב-26 במאי 1948 החליטה הממשלה הזמנית על הקמת "צבא הגנה לישראל" החל מיום 31 במאי 1948, וב-1 ביוני 1948 הוציאה הממשלה הזמנית פקודת יום מס' 1 לצבא הגנה לישראל. ובאותו זמן נתון - זמן אמיתי, לדבריו, Real Time, נכתב בפקודת היום של ממשלת ישראל אל צבא הגנה לישראל - האמת האמיתית: "**עם הקמת מדינת ישראל יצאה ה'הגנה' ממחותרת ונהפכה לצבא סדיר.**" זוהי האמת בפשטותה, בלי כחל וסרק. משמע, קיימת רציפות והמשכיות בין ה"הגנה" לבין צה"ל. דברי פרופ' ידן באו מתוך כאב על האדם שהוא העריץ ואף זכה לעבוד לצידו במלחמת העצמאות ולאחריה. אבל בן-גוריון לא העלה נושא זה לראשונה בשנת 1959. כבר בישיבתה של הכנסת הראשונה ביום 20 ביוני 1950 אמר ראש הממשלה ושר הביטחון: "**היה צורך בשבירת כלים - כי משטר הביטחון, שהיה קיים שנים רבות והיתה בו ברכה רבה, לא התאים עוד לצרכים ולתנאים החדשים. ולא קל אצלנו לשבור כלים, אם גם אבד עליהם כלה; כי גם ה'מ'הפכנים' שבתוכנו הם ביסודם שמרנים אדוקים, ואצלנו מקדשים הקליפה גם כשתוכנה התרוקן, ולא קל היה לשבור כלים, אבל לא פחות קל היה הדבר השני - להקים כלים חדשים.**" משמע, לפי בן-גוריון צה"ל הוא יצירה חדשה של צבא סדיר ולא המשך של מחותרת ה"הגנה".

- 28 באפריל. במפגש זה התקבלה הסכמת ה"הגנה" להמשך פעילות האצ"ל בחזית יפו. לפי בגין, "כך הייתה ההתקפה על יפו, שהחלה תחת מטר של קללות, להתקפה 'מאושרת'." (מ' בגין, המרד, עמ' 451). במפגש זה גם סוכם על שילוב האצ"ל בצבא המדינה שיוקם ונסללה הדרך להקמת צה"ל. היישוב עוד יעבור משברים גדולים בדרך להקמת המדינה וצה"ל ולאחריהם: פרשת "אלטלנה", אוניית הנשק של האצ"ל, הוצאת לח"י אל מחוץ לחוק (18 בספטמבר 1948) בעקבות ההתנקשות בחיי הרוזן **פולקה ברנדוט** - מתווך השלום מטעם האו"ם, ופירוק מטה הפלמ"ח ושילוב חייליו בצה"ל. חבלי לידה של הקמת מדינת ישראל ושל צבא נולד - צה"ל.

גוריון לגבי המעבר מארגון ה"הגנה" לצה"ל, כך גם הייתה לו מחלוקת עם בגין, "שכיבדתי ומכבד גם עתה, וגם איתו הייתה לי הזכות לעבוד...". לדברי פרופ' ידן, "מטעמים אחרים לחלוטין, מרצון להבליט את חלקו של האצ"ל בהקמת המדינה... הלך גם הוא (בגין - י"ק) והוריד לאט לאט את ערכו וחשיבותו של ארגון ה"הגנה" בהקמת המדינה." ובהמשך אמר לראש הממשלה בגין, בהיותו בממשלתו, ואף הזכיר זאת כמה פעמים: "מר בגין תעשה לי טובה אחת: ה"הגנה" והפלמ"ח זה דבר אחד. אתה יכול לדבר על ה"הגנה", האצ"ל ולח"י - אלה עובדות, אבל אי אפשר להגיד ה"הגנה", הפלמ"ח והאצ"ל...". ועוד: "כי אם אנחנו אומרים שהפלמ"ח וה"הגנה" לא חד הם - וזה הדבר שהביטוי הזה אומר לכאורה - הרי אנו תומכים בביטויים המטילים ספק, אם היה צה"ל המשך של ה"הגנה": יד טבנקין, חוברת ע"ז, דצמבר 1988, יגאל ידן, על היסטוריה וסילופי היסטוריה, עמ' 11). מכול מקום, ייתכן שלארגון ה"הגנה" היה עניין לסגור דברים עם האצ"ל באותו מפגש שקיימו בתל-אביב ביום 26 באפריל 1948 לפני שמבצע "חמץ", שיזמה ה"הגנה", ייצא לדרך יומיים לאחר מכן

כתב: יוסי קיסטר

חברי האצ"ל בחיפה ערב גיוסם לצה"ל
(באדיבות: ארכיון מכון ז'בוטינסקי בתל-אביב)

מוזיאון האצ"ל בתש"ח

ע"ש עמיחי פאגלין (גידי')

גלגולו של שופר

שמאל בז'אי והשופר שהגיע מסקוטלנד

נכתב במפורש שרק על היהודים נאסר לתקוע בשופר ברחבת הכותל המערבי, ואילו כתב התביעה לא מצייין ולא מוכיח שהנער שנתפס הוא יהודי ועל כן אין עילה להאשימו בהפרת הצו. משה שוחרר לביתו והשופר שהיה עמו נעלם...

שנים רבות לאחר המקרה, ישבו בבית קפה בסקוטלנד שליח מטעם המדינה וידידה.

למשמע שיחתם, ניגש לפתע אל שולחנם סקוטי מבוגר וחביב וביקש להצטרף לכוס בירה. תוך כדי השתייה הזמין אותם האיש לבוא עמו אל ביתו, כי יש לו סיפור שיכול לעניינם. וזה סיפורו:

"לאחר מלחמת העולם השנייה הסכמתי לשרת במשטרת הוד מעלתו בפלשתינה והוצבתי בתחנת מחנה יהודה בירושלים. בהתקרב חגי היהודים הוטלה עלינו משימה נכבדה - למנוע מהפושעים לתקוע בשופר ובכך להפר פקודה של שלטונות המנדט. יום כיפור הגיע, ויחד עם כמה שוטרים לבושים אזרחית התייצבנו ברחבת הכותל המערבי, נטמענו בקרב קהל המתפללים והמתנו לשמוע את תקיעת השופר. הקול הראשון נשמע מן האגף הימני, מדרום, ואני יחד עם כל השוטרים והחיילים רצנו בתוך הקהל כדי לתפוס את העבריין, אך ללא הצלחה. ואז פרצה לה תקיעה נוספת ממרכז הרחבה וכל העוצמה החיילית הופנתה לעבר התוקע, ושוב ללא הצלחה. מהומה רבה, המתפללים שמחים ושרים בהתרסה כלפינו, ואז תקיעה נוספת נשמעה מן האגף השמאלי, הצפוני, לא הרחק מה'בוטקה' המשטרתית. תקיעה זו נמשכה זמן רב ואפשרה לנו לעצור נער קטן, ספק ילד, כשהשופר בידיו.

"העפתי מבטי בנער הקטן והשחרחר, ובושה גדולה אחזתני: כל כוחותיה ומשאביה האדירים של האימפריה הבריטית הגדולה מופנים לספק ילד ספק נער זה. בסופו של דבר, הנער שוחרר לביתו, אך דחף בלתי מוסבר דחק בי להסתיר את השופר הקטן ולקחת אותו עמי. שנים רבות מונח השופר בביתי. אני פונה אליכם בבקשה לקחת את השופר, לחפש את בעליו שהמיט בושה רבה על האימפריה הבריטית ולהחזיר לו את הפיקדון שברשותי".

מכר משותף, ששמע את הסיפור, הן מפי שמאל בז'אי (נסיפור אותו בפסטיבל "מספרי סיפורים") הן מפי השליח שחזר מסקוטלנד, קישר בין שניהם וכך הגיע השופר לידי של אחד התוקעים, שמאל בז'אי. לאחר מותו לפני כ-13 שנים סמוך ליום העצמאות, העבירה אלמנתו, אלישבע, את השופר למשמרת במוזיאון האצ"ל בתש"ח שבו הוא מוצג עד היום.

כשבוע לפני יום העצמאות ה-58 למדינת ישראל (תשס"ו, 2006), צלצל הטלפון בחדרו של מנהל המוזיאון יצחק מלצר. על הקו הייתה אישה בשם אלישבע בז'אי ובפיה סיפור מרגש ויוצא דופן על שופר קטן, שאותו ביקשה למסור למשמרת קבע במוזיאון, לזכרו של בעלה, שמאל בז'אי, שהלך לעולמו כשנה לפני כן וזהו סיפורו:

בשנת 1929, לאחר מאורעות תרפ"ט, הוקמה ועדה בין-לאומית שנכנעה ללחץ המועצה המוסלמית העליונה והמופתי שעמד בראשה, והוציאה צו (במסגרת קובץ מסמכים שנקרא "משפט הכותל") שאוסר על היהודים לתקוע בשופר ברחבת הכותל המערבי בירושלים. ההחלטה עוררה את זעמו של היישוב היהודי כולו. גם המוסדות הלאומיים חרקו שיניים, אבל נאלצו להשלים עם הגזירה.

תנועת הנוער בית"ר והארגון הצבאי הלאומי (האצ"ל) החליטו לעשות מעשה כדי להפר פקודה זו. ואכן, החל משנת תרצ"א (1930) נשמעה תקיעת שופר בכותל בכל מוצאי יום הכיפורים, בתום תפילת הנעילה, שעה שהמוני מתפללים מצטופפים ברחבה הצרה. בשנת 1946 הוטלה המשימה על שלושה נערים צעירים, חברי תנועת הנוער בית"ר: אפרים שטיינברג, שמאל בז'אי ומשה קרוואני.

לפי התכנון, כל אחד מהם היה צריך להתמקם בצד אחר של רחבת הכותל וזאת כדי לבלבל את השוטרים הבריטים, שינסו לתפוס את מפירי החוק עם הישמע התקיעה. את השופרות הבריחו לרחבת הכותל שלוש נערות (גם הן חברות תנועת הנוער בית"ר) מתחת לבגדיהן, בידיעה שהשומרים הבריטים לא יערכו חיפוש על גופן.

בתום התפילה, בהינתן האות, היה אפרים שטיינברג שעמד בצידה הדרומי של הרחבה, הראשון שפתח בתקיעה קצרה. קול השופר, שנשמע היטב ברחבת הכותל, הקפיץ את השוטרים הבריטים שהיו חמושים ב"טומיגנים" והם פרצו בריצה לעבר המקום, בעוד אפרים משליך את השופר ונטמע בין המתפללים.

גם שמאל בז'אי, שעמד במרכז הרחבה, הספיק לתקוע תקיעה קצרה, להשליך את השופר ולברוח מבלי להיתפס.

משה קרוואני, הנער השלישי, שעמד בצידה הצפונית של הרחבה, התמהמה קצת עם בריחתו כיוון שניסה לשמור על כל סדר התקיעות המקובל (תקיעה, שברים ותרועה) ונתפס. לאחר חקירה קצרה בתחנת המשטרה, שבמהלכה סירב למסור לבריטים פרטים אודותיו ועל אודות הארגון שמטעמו נשלח למשימה, הוחלט להעמידו לדין.

הסגנון שייצג אותו בבית המשפט היה אליהו מרידור, חבר האצ"ל ועוד בהכשרתו.

הוא הצליח להביא לזיכוי של משה קרוואני בעזרת פרצה משפטית קטנה שמצא בכתב התביעה הבריטי - במסמכי "משפט הכותל"

מוזיאון לח"י

ע"ש אברהם שטרן ("יאיר")

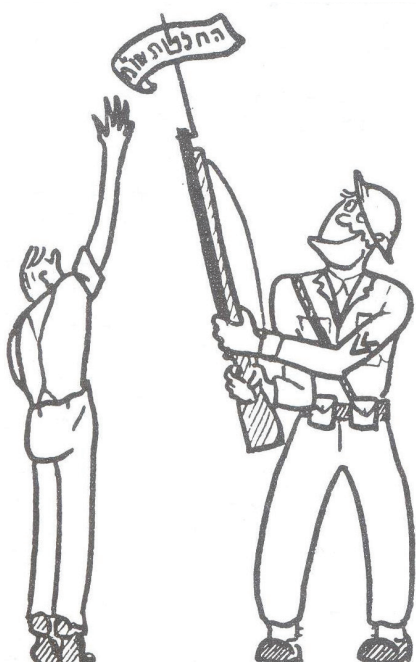
עמדת לח"י בנוגע להחלטת החלוקה בכ"ט בנובמבר

המחתרת לא האמינה שהבריטים יעזבו את הארץ וחשבה כי תוכנית החלוקה תהיה ה"גזר" שיסיח את דעת היישוב היהודי מכוונת הבריטים להישאר בארץ ככוח משפיע ומכוון. אנשי לח"י לא האמינו שהבריטים באמת יעזבו, לכן המשיכה המחתרת לתקוף את הבריטים גם לאחר החלטת החלוקה.

בימים אלה אנו עובדים על הקמת תערוכה מיצירותיו של דוש - הוא קריאל גרדוש, שבה יוצג תהליך הולדתו של "שרוליק" - סמל הישראליות, וכן קריקטורות ואיורים של דוש כחבר מחתרת לח"י.

התערוכה צפויה להיפתח לקהל הרחב במוזיאון לח"י בתל-אביב - יפו, לקראת יום העצמאות תשע"ט. הציבור מוזמן.

כתבו: יעל הלוי ואבנר רוזביץ

קריאל גרדוש (דוש), המעש - ג' בשבט תש"ח

בסתיו 1947 נתקבלה ההחלטה הפוליטית שהייתה אולי החשובה ביותר בתולדות התנועה הציונית, תוכנית מטעם ועדת אונסקופ לחלוקת ארץ ישראל. החלטת האו"ם התקבלה ב-29 בנובמבר 1947, וקבעה כי ארץ ישראל המערבית תחולק ל-3 יחידות מדיניות: מדינה יהודית, מדינה ערבית, ואזור ירושלים ובית לחם שיהיה גוף מדיני נפרד, הנתון למרותו הישירה של האו"ם. אף שדובר בהחלטה על חלוקת הארץ, הרי משמעותה הייתה כי העולם קבע שלעם היהודי מגיעה מדינה עצמאית משלו בארץ ישראל. מסיבה זו קיבלו היישוב היהודי בארץ ויהודי העולם את החלטה בשמחה כה רבה.

לח"י, מצידה, שיבחה את ההחלטה על סיום המנדט הבריטי שמשמעותה הכרזה ברורה כי השלטון הבריטי הוא שלטון זר, אבל מתחה ביקורת על כך שאין בה המלצה על חיסולו המידי של השלטון הזר. ביקורת נמתחה, כמוכן, גם על המלצת הוועדה לחלק את ארץ ישראל.

בגיליון "במחתרת" מיום ט"ז באלול תש"ז מדגישים את חשיבות ההישג באו"ם ואת התרומה של המלחמה, ההעפלה, וההתיישבות לאותה החלטה. במאמר נכתב כי "זכותו של העם העברי לחיי עצמאות מדינית במולדתו נובעת מעצם קיומו והכרתו הלאומית. הכרה זו מצד האו"ם היא הישג חיובי, הנובע מגילוי המעש העברי במלחמה, בהעפלה ובניין". כהוכחה הם מבליטים את תרומת לח"י לסיום המנדט הבריטי - "מלחמת המחתרת חשפה את פרצופו הכובש והמדכא של השלטון הבריטי, הכריחה את הממשלה להעביר את בעיית ארץ ישראל לאו"ם, ובשלב השני להודיע על סילוק האדמיניסטרציה והצבא הזר מן הארץ".

בכל הנוגע להסכם חלוקת ארץ ישראל הביעה הנהגת לח"י את מורת רוחה וקבעה כי "הוועדה המליצה ברוב קולותיה על ביתור הארץ לנתחים אשר ייקראו 'ממלכת עבר הירדן', 'מדינה יהודית', 'מדינה ערבית' ואזור ירושלים הבינלאומי. המלצה זו מנוגדת תכלית הניגוד לדרישת טובתה של הארץ, של תושביה ושל העם העברי כולו. ארץ ישראל היא אחת ושלמה מבחינה היסטורית, גיאוגרפית, פוליטית וכלכלית. היא מולדתנו ואינה ניתנת לחלוקה. חלוקתה של ארץ ישראל על ידי החלטת האו"ם היא פשע כלפי האמת ההיסטורית, הגיאוגרפית והכלכלית של הארץ, וגזל כלפי העם העברי".

מדברים אלה עולה כי עמדת לח"י כלפי החלטת האו"ם הייתה דו-ערכית. הם שמחים על הכרת העולם בחשיבותה של הקמת מדינה לעם היהודי, ומדגישים את פעילותם לקידום הכרה זו. אולם מסתייגים מהחלטת החלוקה של ארץ ישראל מן הסיבות המוזכרות לעיל.

בעקבות הכרזת האו"ם על תוכנית החלוקה ותגובת הערבים לתוכנית זו חל מפנה ביחסה של המחתרת כלפי הציבור הערבי. מיחס לערבים כאל יריב, אבל שחקן נוסף למאבק שניתן לשתף פעולה עמו, לראייתו כאויב מתנגד שאינו מוכן להסכמים אלא ייאבק עד הכרעה, ועל כן יש להכות בו ללא רחם. ביטוי לשינוי גישה זה נראה מיד בתחילתה של סדרת פעולות שביצעה לח"י נגד מוקדי הטרור הערבי בארץ כגון פיצוץ בניין הסראיה ביפו.

הקריקטורה של דוש (ששמו המחתרתי היה שיר) מבטאת הצצה לתפיסה נוספת והסתכלות מעניינת על הגישה הבריטית לתוכנית החלוקה. בכך היא מעלה ספקות ביחס לכוונה האמיתית של הבריטים לקיים את החלטת האו"ם.

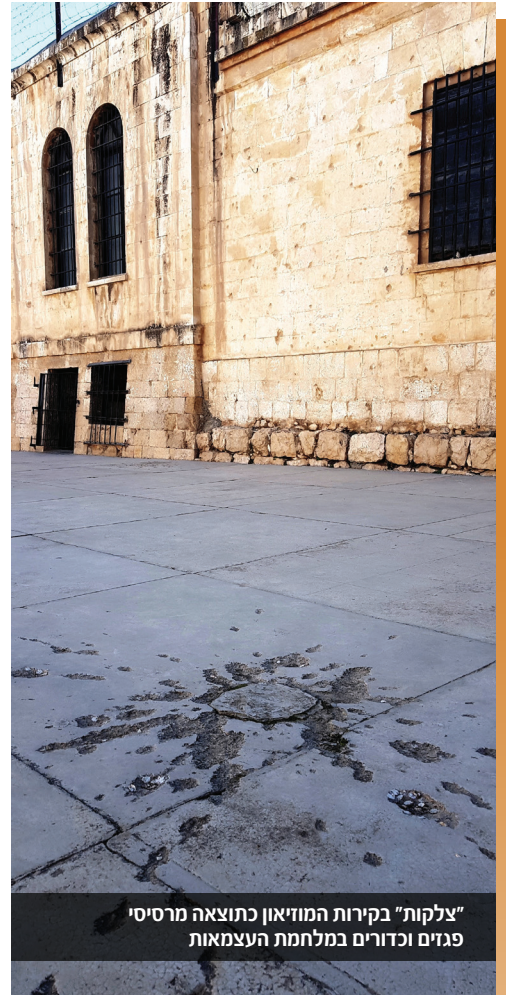
מוזיאון אסירי המחתרות ירושלים

סימני כדורים ופגזים, עדות ממלחמת העצמאות במבנה מוזיאון אסירי המחתרות - ירושלים

למלחמת העצמאות יש תיעוד רב בצילומים ובסרטים, בעדויות מסופרות וכתובות, בספרים וגם ב"צלקות" על מבנים שנמצאו באזורי הקרבות. כך גם על כותלי המוזיאון, אשר בסוף ימי שלטון המנדט הבריטי היה חלק משטח שנקרא "בווינגרד" - כינוי לאזור ביטחון בריטי סגור ומסוגר במגרש הרוסים. על הקירות החיצוניים ובחצרות של הבניין עדיין אפשר לראות סימני ירי ורסיסי פגזים, עדות למבצע "קלשון" שבוצע בירושלים מ-14 עד 18 במאי 1948 ביוזמת ה"הגנה" ובשיתוף האצ"ל ולח"י, ושנועד להשתלט על אזורים שהבריטים עזבו ולהרחיב את השטח שנתון לשליטה יהודית בעיר.

ביום הראשון למבצע השתלטו לוחמי ה"הגנה" והאצ"ל על מגרש הרוסים ועל בית הסוהר המרכזי (כיום המוזיאון), אשר באותה עת כבר היה ריק מאדם. חלק נכבד מהירות של הלוחמים פגעו בקירות החיצוניים ובקירות הפנימיים שבחצרות. לאחר מבצע "קלשון" ועד לסיום מלחמת העצמאות בירושלים, הפיזו הירדנים את העיר וגרמו לאבדות קשות. אזור מגרש הרוסים ספג הפגזות כבדות וכך נוספו לחורי הכדורים גם סימני נפילת פגזים, ועד היום אפשר לראות את מקום נפילתם ופיזור הרסיסים. "צלקות" ייחודיות אלו הן תזכורת שנחקקה במבנה, עדות לקרבות מלחמת העצמאות בירושלים.

כתבו: יורם תמיר ותמרה פלדמן

"צלקות" בקירות המוזיאון כתוצאה מרסיסי פגזים וכדורים במלחמת העצמאות

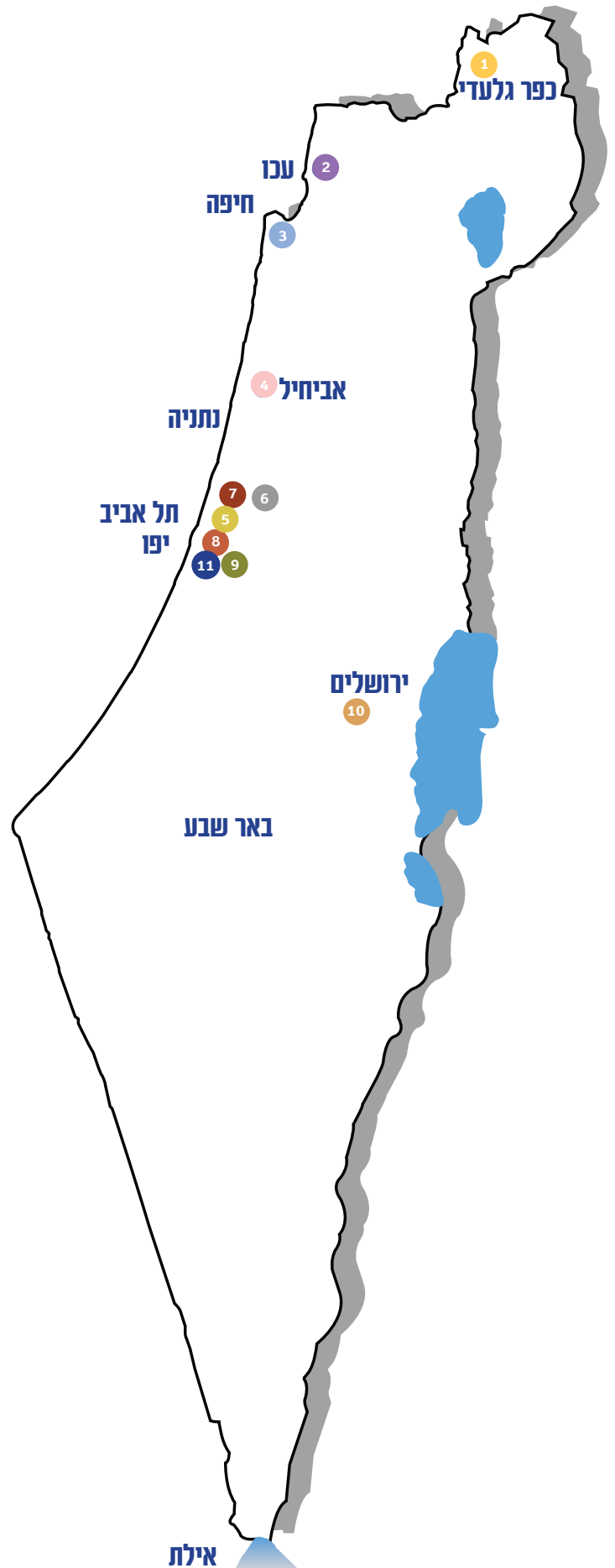

ביצורים בכניסה ל"בווינגרד", 1947 - 1948

מפת המוזיאונים

על פי סדר הופעתם בגיליון

- 1 מוזיאון בית "השומר"
- 2 מוזיאון אסירי המתרות עכו
- 3 מוזיאון ההעפלה וחיל הים ע"ש דוד הכהן
- 4 מוזיאון בית הגדודים
- 5 מוזיאון ה"הגנה" ע"ש אליהו גולומב
- 6 מוזיאון הפלמ"ח
- 7 מוזיאון האצ"ל
- 8 מוזיאון האצ"ל בתש"ח ע"ש עמיחי פאגלין (גידי')
- 9 מוזיאון לח"י ע"ש אברהם שטרן (יאיר')
- 10 מוזיאון אסירי המתרות ירושלים
- 11 מוזיאונע

מוזיאון בית "השומר"

- כתובת: קיבוץ כפר - גלעדי. טלפון: 04-6941565.
- Waze: מוזיאון בית השומר, כפר גלעדי.
- דוא"ל: hashomer_museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 50 איש. שבת: סגור.

מוזיאון אסירי המחתרות - עכו

- כתובת: רחוב ההגנה 10, עכו העתיקה. טלפון: 04-9911375
- Waze: מוזיאון אסירי המחטרות, עכו
- דוא"ל: Hdakko_Museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:30. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 30 איש. שבת: סגור.

מוזיאון ההעפלה וחיל הים ע"ש דוד הכהן

- כתובת: רחוב ההגנה 65, חיפה.
- טלפון: 04-8512958 / 072-2798030, פאקס: 04-8512958
- Waze: ההגנה 65, חיפה.
- דוא"ל: haapala.mus@gmail.com
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 10:00 - 16:00. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 30 איש. שבת: סגור.

מוזיאון בית הגדודים

- כתובת: רחוב בן גוריון, מושב אביחיל.
- טלפון: 09-8822212, 09-8629240
- Waze: בית הגדודים, מושב אביחיל
- דוא"ל: Hagdudim_Museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:30 - 16:00. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 30 איש. שבת: סגור.

מוזיאון "ההגנה" ע"ש אליהו גולומב

- כתובת: שדרות רוטשילד 23, תל - אביב.
- טלפון: 03-5608624 / 03-5600809
- דוא"ל: Hagana_Museum@mod.gov.il; Hagana_oren@mod.gov.il
- Waze: רוטשילד 23 תל - אביב
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00. שישי- שבת: סגור.

מוזיאון הפלמ"ח

- כתובת: חיים לבנון 10, רמת אביב, ת"א. טלפון מחלקת הזמנות: 03-5459800
- Waze: בית הפלמ"ח, חיים לבנון 10, תל - אביב - יפו.
- דוא"ל מחלקת הזמנות: palmach_reservation@mod.gov.il
- פתוח ראשון - שישי. שבת: סגור.
- הערה: הביקור במוזיאון בתיאום בלבד.

מוזיאון האצ"ל

- כתובת: המלך גורג' 38, תל - אביב.
- טלפון: 035284001 / 03-5253307
- Waze: מוזיאון האצ"ל, המלך גורג' 38, תל - אביב - יפו
- דוא"ל: Etzel_Museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00. שישי - שבת: סגור.

מוזיאון האצ"ל בתש"ח ע"ש עמיחי פאגלין (גידי)

- כתובת: נחום גולדמן 2, גן צארלס קלור, טיילת תל אביב - יפו.
- טלפון: 03-5172044 / 03-5177180
- Waze: חניון בית האצ"ל
- דוא"ל: etzel48_museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:30. שישי - שבת: סגור.

מוזיאון לח"י ע"ש אברהם שטרן (יאיר)

- כתובת: אברהם שטרן 8, שכונת פלורנטיין, תל - אביב.
- טלפון: 03-6837582 / 03-6820288
- Waze: מוזיאון בית יאיר אברהם שטרן, אברהם שטרן 8, תל - אביב - יפו
- דוא"ל: Lehi_Museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00, שעות ערב יומי 1 בתיאום מראש לקבוצות מעל 25 איש. שבת: סגור.

מוזיאון אסירי המחטרות - ירושלים

- כתובת: משעול הגבורה 1, מגרש הרוסים, ירושלים.
- טלפון: 02-6233167 / 02-6233166
- מספר הפקס 02-6250651
- Waze: עיריית ירושלים, חניון ספרא (חניון בתשלום)
- דוא"ל: Hamachtarot_Jerusalem@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 9:00 - 17:00, שעות ערב יומי 1 בתיאום מראש לקבוצות מעל 25 איש. שבת: סגור.

* במהלך חוה"מ פסח, ביום הזיכרון ויום העצמאות ייתכנו שינויים בשעות פעילות המוזיאונים.
נא להתעדכן באתר יחידת המוזיאונים של משרד הביטחון.

כרזות גיוס לצבא הבריטי - מלחמת העולם השנייה
(מתוך: תצוגת מוזיאון בית הגדודים)

משרד הביטחון
אגף משפחות, הנצחה ומורשת
יחידת המוזיאונים